

8.9.2016 • Sitra

4 haastetta Suomelle

Ratkaisu 100 -kilpailun haastevaihtoehdot

Esipuhe

Tämän päivän yhteiskunnalliset ongelmat ovat avoimia, monimutkaisia, verkottuneita ja jatkuvassa muutostilassa*. Suuret yhteiskunnalliset haasteet ovat harvoin tarkoin rajattuja, vaan ne koskettavat usein kaikkia ja niihin liittyy lukuisia erilaisia tekijöitä ja vuorovaikutussuhteita.

Luodaksemme parempaa tulevaisuutta tällaisessa maailmassa on meidän ensin ymmärrettävä kohtaamamme monimutkaiset ongelmat paremmin. Luodaksemme parempaa ymmärrystä on meidän tarkasteltava ongelmia monista eri näkökulmista. Tämä voi tapahtua esimerkiksi yhdistämällä kokemusperäistä tietoa ja tutkimustietoa.

Tästä syystä suunnitellessamme Sitran Ratkaisu 100 -haastekilpailua halusimme ensin selvittää: mitkä ongelmat todella kaipaavat ratkaisua suomalaisessa yhteiskunnassa? Mikä suomalaisten mielestä on tärkein haasteemme?

Tässä paperissa esitellään neljä ongelmaa, joihin suomalaiset toivovat ratkaisuja.

Nämä haasteet eivät ole tuulesta temmattuja. Keväällä 2016 kysyimme suomalaisilta, mikä tärkeä yhteiskunnallinen ongelma pitäisi ratkaista. Kysymys sai aikaan vilkasta keskustelua ja keräsimme yli tuhat ehdotusta, joiden pohjalta 25 henkinen riippumaton raati muotoili neljä haastetta. Syyskuun 2016 aikana kaikki halukkaat pääsevät äänestämään näistä haasteista sen, johon lähdetään etsimään vastauksia Ratkaisu 100 -haastekilpailulla.

Jokainen tässä paperissa kuvatusista neljästä yhteiskunnallisesta ongelmasta sisältää haastelauseen, joka kilpailuun valikoituessaan haastaa potentiaaliset kilpailijat kehittämään ratkaisuja. Lisäksi paperissa kuvataan haasteiden taustalla olevat ongelmat.

Tällaisten monitukkaisten ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan uusia tapoja hakea mahdollisia ratkaisuja – sekä useiden eri organisaatioiden ja ihmisten yhteistyötä. Haastekilpailut ovat herättäneet paljon kiinnostusta viime vuosina ja niitä on järjestetty niin Suomessa kuin maailmalla. Haastekilpailu on avoin innovaatiotyökalu, joka kokoaa yhteen eri alojen tekijät, asiantuntijat ja tutkijat. Poikkityhteiskunnalliset tiimit kilpailevat siitä, kuka kehittää parhaan ratkaisun annettuun haasteeseen.

Vaikka Ratkaisu 100 -haastekilpailu tulee vastaamaan vain yhteen näistä neljästä haasteesta, ovat kaikki haasteet yhtäläillä relevantteja ja tärkeitä Suomen tulevaisuuden kannalta. Onneksi niistä jokaisen ratkaisemiseksi tehdään jo paljon työtä. Ratkaisu 100 -haastekilpailu pyrkii osaltaan vauhdittamaan yhteisten ongelmien ratkaisua.

Haastelauseet ja ongelman kuvaukset on toteutettu yhteistyössä Demos Helsingin kanssa.

Helsingissä 1.9.

Kalle Nieminen & Antti Halonen

Ratkaisu 100

Sitra

*Dorst, K. 2015. Frame innovation: Create new thinking by design. MIT Press.

Sisällys

Esipuhe	3
Jokaisesta energian tuottaja	6
Kaikkien osaaminen käyttöön	10
Välitöntä hoivaa	14
Työtä varmasti, vaikka paloina	17
Tausta-aineisto	20

Jokaisesta energian tuottaja

Energia liikuttaa kaikkea, ihmisten ja laitteiden lisäksi maailman taloutta, ilmastoa ja politiikkaa. Energiantuotannon alueelta löytyy ongelmien ja mahdollisuuksien piste, jossa risteävät megatrendit kestävyyskriisi ja siitä seuraava paine kytkeä luonnonvarojen kulutuksen ja talouden ja hyvinvoinnin kasvu irti toisistaan, sekä teknologian nopea kehitys ja uudenlainen demokratisoituminen.

Jotta ilmaston tuhoisa lämpeneminen voidaan estää, maailmantalouden on radikaalisti muutettava suuntaa niin, että se ei ole tulevaisuudessa riippuvainen fossiilisista polttoaineista ja luonnonvarojen ylikulutuksesta, vaan meidän on hyödynnettävä uusiutuvia energialähteitä ja löydettävä konkreettisia keinoja resurssien ylikulutuksen irtikyttäminen talouskasvusta. Tämä koskee myös Suomea, niin sen allekirjoittamien kansainvälisten velvoitteiden, kuten Pariisin ilmastosopimuksen kuin hyvinvointimme turvaamisen takia: jos ekologista jalanjälkeä ei saada sovitettua maapallon kantokyvyn rajoihin, on edessä jollain aikavälillä hyvinvoinnin ja talouden romahdus maailmassa ja meillä. Jos talouskasvun irrottaminen luonnonvarojen kestäättömästä kulutuksesta taas onnistuu, voidaan talouskasvun hyödyistä nauttia samalla, kun sopeudutaan maapallon kantokyvyn rajoihin. (Kiiski Kataja 2016)

Kehitys korvata fossiiliset polttoaineet uusiutuvilla energialähteillä on kuitenkin Suomessa ollut hidasta ongelman vakavuuteen nähden. Suurilla toimijoilla taloudelliset insentiivit ovat vähäiset tuontisähkön ollessa hyvin halpaa. Useat tahot peräänkuuluttavatkin monenlaisten ja monen kokoisten toimijoiden pääsyä markkinoille, monipuolistaan järjestelmää ja tarjoamaan palveluita, jotka voivat synnyttää paitsi puhtaampaa energiaa myös työtä niin koti- kuin ulkomaanmarkkinoiden vetämänä. Vaikka sähkömarkkinoiden vapauttaminen on mahdollistanut uusien toimijoiden tulemisen, on suomalaisen energijärjestelmä yhä hyvin keskittynyt.

Kehitys korvata fossiiliset polttoaineet uusiutuvilla energialähteillä on Suomessa ollut hidasta ongelman vakavuuteen nähden.

Suomessa on tällä noin 120 sähköä tuottavaa yritystä ja noin 400 voimalaitosta, mutta Fortum Oyj:n osuus Suomen tuotannosta on noin 40 % ja Pohjolan Voiman Oyj:n osuus noin viidennes (Viljainen et al. 2011). Useat selvitykset ja puheenvuorot nostavatkin esiin tarpeen vauhdittaa erikoisten ja tyyppisten ratkaisujen pääsyä markkinoille, erityisesti pientuotantoa tai toisin sanottuna hajautettua energiantuotantoa.

Tällä on yhteys uusiutuvan energian lisäämiseen: useimmiten pien- eli mikrotuottajat ovat uusiutuvan energian tuottajia. Esimerkiksi Saksassa lähes puolet uusiutuvan energian tuotantokapasiteetista on kotitalouksien tai maanviljelijöiden omistuksessa (FMEF 2015). Koska pohjoismaisilla sähkömarkkinoilla sähkö on halpaa, ei suurilla toimijoilla ole tällä hetkellä taloudellista kannustinta investoida suuriin uusiutuvan energian tuotantolaitoksiin ja muiden uusiutuvien kuin biopolttoaineiden osuus sähköntuotan-

nosta onkin Suomessa marginaalinen (Lumijärvi 2013; Tilastokeskus 2015).

Energiapolitiikkaa ja -taloutta ohjaavat isot toimijat korkealla tasolla. Toisin kuin Suomen hyvinvoinnin rakentamiselle tärkeässä metsätaloudessa, jossa moni suomalainen kotitalous on ollut tärkeä lenkki metsänomistajana, energiataloudessa tavallinen suomalainen ei ole toimija. Mutta entä, jos olisi? Näkisimmekö esimerkiksi uusiutuvan energiantuotannon lisääntyvän merkittävästi kuten Saksassa on tapahtunut? Pelkän energiatuotannon kestävyuden lisäksi tavallisten suomalaisten rooli energiatoimijoina kietoutuu kysymykseen vauhdikkaan teknologisen muutoksen ohjaamisesta ja siitä, kenelle sen hyödyt valuvat, sekä siitä, miten ja kenelle hyvinvointia ja taloudellista menestystä tuotetaan maailmassa, jossa ne on kytkettävä irti luonnonvarojen kulutuksen kasvusta.

Energiateknologian kehitys, monien muiden teknologioiden tapaan, on kiihkeää. Viime vuosina on nähty ensimmäiset tulostettavat aurinkopaneelit. Kehityksen myötä monien teknologioiden hinta tippuu vauhdilla. Deutsche Bank arvioi, että aurinkoenergian hinta tulee laskemaan vuoteen 2020 mennessä 40 prosenttia (Kiiski Kataja 2016). Teknologian kehitys voi tarjota myös hienoja mahdollisuuksia kestävään hyvinvointiin tulevaisuudessa ja nostaa tavallisten ihmisten ja yhteisöiden roolia taloudellisina toimijoina. Kuitenkin, jos teknologiat pysyvät ihmisille etäisinä, eivätkä he kykene keskustelemaan teknologian mahdollisuuksista heille – tai tarttumaan niihin – on riski, etteivät myöskään hyödyt tavoita täysimääräisinä ihmisiä ja yhteisöjä. Uudenlaiset talouden ja yhteistoiminnan muodot yhdistettynä teknologiaan voivatkin tukea ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista ja hyvinvointia sekä ekologista, maapallon kantokyvyn rajoihin sopeutuvaa taloutta ja yhteiskuntaa laajasti. Energiaomavaraisia kyliä on jo esimerkiksi Tanskan maaseudulla, jossa energiantuotanto lähellä on toiminut uuden elinvoiman lähteenä. (Kiiski Kataja 2016)

Energiantuotannosta on tullut kansalaisosallistumisen muoto.

Muun muassa Saksan maaseudulla on omistusrakenteiden ja -tapojen kehittäminen on ollut ratkaisevaa, jotta kateus ja eripuraisuus on saatu selätettyä ja ihmiset ovat alkaneet nähdä esimerkiksi tuulivoimalat hyväksyttävänä ja haluttavana. Nykyään kansalaiset ovat Saksassa myös aktiivisia sijoittajia investoiden yhä uusiin energiahankkeisiin: kun Galmsbüllin

kunnan alueen uuden kansalaisten tuulivoimapuiston rahoittamiseen oli tavoitteena kerätä kansalaisilta neljä miljoonaa euroa, kansalaiset tarjosivat rahoitusta yli 10 miljoonan edestä. Energiantuotannosta on tullut kansalaisosallistumisen muoto. (Die Deutsche Welle 2011 & 2014)

Voidaankin nähdä, että edistämällä eri keinoin yhä useampien suomalaisia ryhtymistä energiantuottajiksi, voidaan lisätä kansalaisten, ja päättäjien, kykyä ymmärtää sekä teknologisen kehityksen että ympäristökysymysten vaikutusta yhteiskuntaan, työhön, talouteen ja yhteisöihin.

Hajautetun energiantuotannon lisääntymisen paikallisesti ja globaalisti toivotaan luovan merkittävästi lisää liiketoimintaa ja työtä Suomeen (mm. Halme et al. 2014; TEM 2014). Tällä hetkellä Suomessa toimii mm. 30 aurinkosähköteknologiaan ja useita pien-CHP-ratkaisuihin erikoistunutta yritystä. Kotimaisen palvelukysynnän lisäksi kotimarkki-

noiden kehittyminen nähdään tärkeänä viennin tukijana. Globaalit markkinat ovat kasvavat, ja suomalaisten yritysten menestymismahdollisuudet riippuvat tuotteiden ja palveluiden laadusta, hinnasta ja erottautumiskyvystä (TEM 2014). Halme ja muut painottavat, että energiamarkkinoita on autettava kehittymään nykyään vallalla olevasta energian ja laitteiden myynnistä kohti kokonaisuuden kannalta merkittävästi tehokkaampaa energiapalveluiden myyntiä. Energian pientuotanto on kiinnostava liiketoiminta- ja palvelukonseptien kehittämisen alue. Siihen kytkeytyy monenlaisia liiketoimintamalleja, jotka liittyvät järjestelmän asentamiseen, järjestelmän omistukseen, opeointiin ja tuotetun sähkön kulutuspaikkaan. Vaikka teknologia on pitkälti tuontitavaraa, työtä syntyy niihin liittyvissä palveluissa, kuten suunnittelussa ja konsultoinnissa, asennuksessa, huollossa ja tuessa, materiaalien ja komponenttien tuotannossa sekä tuotannon ja kulutuksen optimoinnissa. Vähälle huomiolle on jäänyt rahoitus palvelualueena, ja erityisen hiljaista on pienyhteisöjen, kuten taloyhtiöiden, palvelemiseen ja niihin liittyvien ongelmien ratkaisemiseen ja voimauttamiseen liittyvien innovaatioiden kehityksessä. Pientuotannon lisääntyminen synnyttää talous- ja työllisyysvaikutuksia koko arvoverkossa. (TEM 2014)

Tiivistäen: tekniset ratkaisut ovat täällä, eikä joistakin hidastavista elementeistä huolimatta lainsäädäntö merkittävästi estä suomalaisia ryhtymästä pientuotantoon ja ottamasta energiaa omakseen. Teknologia tai lainsäädäntö eivät yksin riitä. Kaiken ytimessä on se, mitä ihmiset ja yhteiskunnat valitsevat ja päättävät tehdä (Kiiski Kataja 2016).

Kysymys onkin, miten rohkaista suomalaiset ihmiset ja yhteisöt lunastamaan pienenergiatuotannon niin ympäristö-, talous- kuin energiaomavaraisuuden sekä yhteiskunnallisen vaikuttamisen lupaus. Miten pientuottajaksi tai -omistajaksi ryhtymisestä tehdään helppoa, houkuttelevaa ja monille mahdollista, ei vain omakotitalon omistajalle, tai niille joilla on ylimääräistä rahaa taskuissaan? Monet vähähiiliset ratkaisut tuottavat suuria kulusäästöjä tullessaan käyttöön, mutta vaativat isoja etupainotteisia investointeja (Kiiski Kataja 2016).

Kuten edellä on kuvattu, ei vastauksia ole, onneksi, yhtä. Siihen tarvitaan monenlaisia ratkaisuita ja palveluntarjoajia, kuten uusia liiketoiminta- ja palvelukonseptien kehittämistä tai yhteisöjen toiminnan mahdollistavien yhteistoimintamallien, omistus- ja rahoitustapojen kehittämistä. Esimerkiksi Lumituuli-tuulivoimayhtiön perustivat 1998 paikalliset asukkaat pienen ympäristöjärjestön tuen ja rahoituksen avulla, aikana jolloin tuulisähköä ei kuluttaja Suomesta saanut. Energiayhtiö Helenin kokeilu aurinkovoimailan joukkorahoittamisesta sai innostuneen vastaanoton. Kiinnostus on heräämässä myös asunto-osakeyhtiöissä mm. omaan aurinkoenergiantuotantoon. Orastavaa kehitystä voidaan vauhdittaa haastekilpailulla, joka etsii monenlaisia ratkaisuja ihmisten ja yhteisöjen voimauttamiseen. Ratkaisu 100 voi olla tärkeä tekijä vetämään tulppa pois suomalaisten energisyyden tieltä.

Haaste 1)

Kehitä yhteisöjen voimaa hyödyntävä ratkaisu, jolla saadaan merkittävästi lisää suomalaisia ryhtymään energian tuottajiksi.

Energian tuottajalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on suora kytkös energian tuottamiseen. Kytös voi tarkoittaa esimerkiksi omistus- tai investointisuhdetta energiantuotantoyksikköön tai -organisaatioon tai itse tuotantoprosessiin osallistumista tuotantoyksikköä henkilökohtaisesti omistamatta. Toisin sanoen, kytkös voi tarkoittaa esimerkiksi tuulivoimapuiston omistamista yhdessä toisten kanssa, sellaisen rahoittamista tai sen isännöimistä omalla maallaan siten, että korvauksena saa vuokratuloja tai osuutta sen tuotannosta, vaikkei itse voimaa omistaisikaan.

Yhteisöjen voima hyödyntäminen: Tässä haastekilpailussa yhteisöjen voiman hyödyntämisellä tarkoitetaan sitä, että ratkaisuissa olemassa olevilla tai muodostettavilla ihmisten yhteisöillä on keskeinen osa siinä, että ihmisille on mahdollista ja haluttavaa lähteä mukaan energiantuotantoon. Yhteisöjä voidaan käyttää esimerkiksi tiedon ja ratkaisujen levittäjinä, toimintaan rohkaisijoina ja sen mahdollistajina; yhteisöille voidaan kehittää ratkaisuja esimerkiksi hankkia, rahoittaa tai omistaa energiantuotantoyksiköitä yhdessä; tai energiaratkaisu voi vaatia esimerkiksi teknisesti tai taloudellisesti useamman ihmisen osallistumista.

Yhteisöitä voivat olla esimerkiksi (muttei poissulkien) taloyhtiöt, vuokratalo-yhteisöt, järjestöt, naapurustot, verkkoyhteisöt, ryhmät, seurakuntat tai tarkoitusta varten muodostetut yhteisöt.

Yhteisöjen voiman hyödyntämiseen kannustetaan tässä kilpailussa muun muassa siitä syystä, että käyttäytymismuutostutkimuksessa on tunnistettu vertaisyhteisöjen merkittävä rooli uuden toiminnan hyväksymisessä ja omaksumisessa. Se on keskeistä myös esimerkiksi siksi, ettei kaikilla suomalaisilla ole esimerkiksi asumismuotonsa puolesta mahdollisuutta tai varaa täysin kotitalouskohtaisesti hankittuun tai omistettuun energiantuotantoratkaisuun.

Kaikkien osaaminen käyttöön

Suomen kaltainen pieni maa voi menestyä vain osaamisella. Globalisaatio, teknologian muutokset ja digitalisaatio sekä väestön ikääntyminen ovat ne tärkeimmät suuret muutokset, jotka entisestään korostavat osaamisen merkitystä.

Osaaminen on yhä tärkeämpää samalla, kun tutkintojen ja muodollisen koulutuksen arvo heikkenee. Oppimista tapahtuu koko elämän ajan, yhä useammin myös verkossa yli maantieteellisten rajojen. Tarvitsemme uusia tapoja tunnistaa osaaminen ja kyvyt, jotta voimme niitä paremmin hyödyntää.

Koulutus on syystä suomalaisen yhteiskunnan ylpeyden aihe. Samaan aikaan yliopistoista, koulutusputken päästä, valmistuu kuitenkin maistereita, jotka kokevat tehneensä kaiken oikein ja joiden tulevaisuus on silti epävarma. Joku kouluttamaton tai koulunsa kesken jättänyt voi mennä ohi itse oppimallaan osaamisella ja persoonallaan. Vaikka osaaminen on entistä tärkeämpää, tutkintojen ja muodollisen koulutuksen arvo alkaa hiipua. Tutkinnot toimivat hyvin teollisen aikakauden maailmassa, jossa osaaminen oli helposti pilkottavissa siisteihin luokkiin. Taitojen ja tietojen tunnistaminen oli yhteismitallista ja yksinkertaisempaa kuin nyt. Osaamislokeroiden sijaan nyt tarvitaan kykyä ylittää alojen välisiä rajoja ja oppia jatkuvasti uusia taitoja (Demos Helsinki 2015).

Oppimista tapahtuu paitsi koko elämän pituudelta myös koko sen leveydeltä: vuodesta toiseen ja vuorokauden ympäri. Muodollinen koulutus on pieni suikale siitä kaikesta, mitä opimme. Ihmiset tarvitsevat entistä joustavampia mahdollisuuksia hakeutua uusiin ammatteihin ja täydentää osaamistaan (Sitran Uusi koulutus -foorumi 2015).

Suomen kaltainen pieni maa voi menestyä vain osaamisella.

Digitalisaatio avaa uusia mahdollisuuksia osaamisen kartuttamiselle. Perinteisen koulutuksen ja tutkintojen merkitys ei poistu, mutta sen rinnalle nousee uusia oppimisen väyliä. Koulutusta ja osaamista ei enää hankita pelkästään koulun penkiltä,

vaan oppeja ammennetaan uudenlaisia verkkoalustoja ja sovelluksia hyödyntäen.

Tiedon demokratisoituminen ja läpinäkyvyyden lisääntyminen on käynnistänyt digitaalisten joukkoalustojen ja sosiaalisen median, avoimien online-kurssien, avoimen datan, hakukoneiden ja ilmaisten applikaatioiden myötä. Khan Academy, Codecademy, Skillshare, Instructables ja Wikipedia ovat kaikki esimerkkejä digitaalisista joukkoalustoista, jotka ovat radikaalisti muuttaneet totuttua toimintatapaa oppimisessa (Kiiski Kataja 2016).

Moni kansainvälinen huippuyliopistokin on jo tunnistanut digitaalisuuden mahdollisuudet ja tarjoaa laajasti kurssejaan verkossa. Koulutus ja osaamisen kartuttaminen ei tapahdu enää maan rajojen sisällä. Virtualisoituminen, todellisuuden simulointi koneellisesti, mahdollistaa oppimisen ilman fyysistä läsnäoloa.

Myös fyysinen maiden rajojen yli liikkuminen on lisääntynyt. Kasvava määrä suomalaisia suuntaa ulkomaille opiskelemaan. Tutkintoon tähtäviä opintoja suorittavien suomalaisten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Suomalaisten kor-

keakoulujen ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä on kasvanut saman verran. Tutkinto- ja vaihto-opiskelijoille kertyy sellaista osaamista ja verkostoja, joita työelämässä ja yhteiskunnassa tarvitaan (CIMO 2015).

Suomalainen työelämä on muutoksessa. Rutiininomaisen työn osuus pienenee, teollisuuden työpaikat vähenevät ja osa ammattiteistä häviää kokonaan. Muutoksiin sopeutuminen vaatii työntekijöiltä uusia kykyjä ja taitoja. Väestön ikääntyminen vaikuttaa siihen, että tarvitsemme osaajia muualta. Kansainvälinen osaamisemme tarvitsee vahvistusta ja osaamisen tunnistaminen uusia keinoja (CIMO 2015; Suomen Akatemia 2015).

Muutoksiin sopeutuminen vaatii työntekijöiltä uusia kykyjä ja taitoja.

Lisääntynyt maahanmuutto, edelleen yksi globalisaation seurauksista, haastaa nykyiset mallimme. Suomessa asuva ulkomaalaistaustaisen väestön määrä kasvaa. Vuoteen 1990 verrattuna heidän määränsä on lähes kymmenkertaistunut (Myrskylä & Pyykkönen 2015). Maailmassa

on käynnissä suurin pakolaiskriisi sitten toisen maailmansodan. Suomeen saapui vuoden 2015 aikana yli 32 000 turvapaikanhakijaa, edellisenä vuonna noin kymmenesosa tästä (Sisäministeriö 2015).

Turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien kotouttamispolut ovat nykyisellään raskaita ja hitaita. Uusia nopeammin ja tarkoituksenmukaisemmin turvapaikanhakijaa, maahanmuuttajaa ja valtaväestöä palvelevia kotouttamisen polkuja tarvitaan (Nurmi 2016; Heikkinen 2016). Mikään taho ei tällä hetkellä kartoita kattavasti turvapaikanhakijoiden osaamista, koulutustaustaa, työhistoriaa tai motivaatiota ja tiedot maahanmuuttajien kielitaidosta, ammatillisesta osaamisesta ja koulutuksesta ovat myös puutteellisia (TEM 2014; Felt 2016). Tämä hidastaa kotoutumista ja tekee verkostojen luomisen hankalaksi (Heikkinen 2016). Kykyjen ja osaamisen tunnistamiseen liittyvä haasteemme koskee kaikkia suomalaisia, mutta on kenties kipein maahanmuuton kohdalla. Suuri osa maahanmuuttajista suunnittelee asuvansa täällä pysyvästi ja heille on erityisen tärkeää päästä osallistumaan tasavertaisesti yhteiskunnan toimintaan.

Ulkomaalaistaustaiset ihmiset ovat tärkeä resurssi työmarkkinoillemme, jolta suuret ikäluokat ovat poistumassa. Suomi tarvitsee vuosittain 34 000 nettomaahanmuuttajaa, jotta työvoima ei lähivuosisikymmeninä supistuisi. Vuotuisen nettomaahanmuuton pitäisi miltei kaksinkertaistua nykyiseltä keskimäärin noin 18 000 maahanmuuttajan tasolta (Myrskylä & Pyykkönen 2015).

Ennen ajateltiin, että työpaikoilla vallitsevat suomalaisen kulttuurin mukaiset käytännöt ja keskustelusäännöt, joita kaikki osaavat noudattaa kotikasvatuksen, peruskoulun ja muun suomalaisen arjen koulimina. Enää ei voida ajatella näin. Jotta ulkomaisen työvoiman panos saadaan käyttöön, on ymmärrettävä sen tapaa tehdä töitä ja ajatella (Demos Helsinki 2015).

Kiinnittyminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja elämään on monelle ulkomaalaistaustaiselle vaikeaa. Esimerkiksi maahanmuuttajamiesten työttömyys- ja ulkopuolisuusriskit ovat lähes kolminkertaisia, kun heitä verrataan kantaväestöön kuuluviin kouluttamattomiin miehiin (Tilastokeskus 2015).

Globalisaatio digitalisaation vauhdittamana haastaa nykyiset osaamisen tunnistamisen ja hyödyntämisen mallimme – ja osaamisen tunnistaminen on edellytys sille, että osaamista voidaan hyödyntää.

Millä keinoin voimme mahdollistaa kykyjen ja osaamisen tunnistamisen ja hyödyntämisen maailmassa, jossa ihmiset ja tieto liikkuvat entistä enemmän yli maiden rajojen ja jossa muodollisen koulutuksen rinnalla osaaminen karttuu uudenlaisia reittejä myöten? Miten jokaisen ihmisen potentiaali saataisiin paremmin käyttöön?

Haaste 2)

Kehitä ratkaisu, joka mahdollistaa osaamisen ja kykyjen paremman tunnistamisen ja hyödyntämisen maailmassa, jossa ihmiset ja tieto liikkuvat entistä enemmän maasta toiseen.

Osaamisen ja kykyjen paremmalla tunnistamisella tarkoitetaan tässä haasteessa paitsi joustavampia malleja tutkintojen tunnistamiseen, myös yksilön osaamisen tunnistamista laajemmin. Oppimista tapahtuu koko elämän pituudelta ja sen koko leveydeltä, yhä useammin myös verkossa yli maantieteellisten rajojen. Koska osaamista voidaan kartuttaa lukuisia reittejä pitkin ja läpi elämän, eivät pelkät tutkintotodistukset ole yksilön osaamiselle ja kyvyille riittävä mittari. Haasteen kannalta keskeistä onkin miten yksilöiden tai yhteisöjen osaaminen ja kyvyt voidaan tuoda monipuolisemmin näkyviksi, oli kyseessä sitten harrastusten kautta opitut taidot tai vuosien varrella karttuneet vuorovaikutustaidot.

Osaamisen ja kykyjen parempi hyödyntäminen. Haasteen keskiössä on sellaisen osaamisen ja kykyjen hyödyntäminen, joka ei tällä hetkellä ole näkyvää tai tunnistettua. Kyseessä voi olla siis yksilön taidot tai kyvyt, joista ei tutkintotodistusta ole, tai joista sellaista ei ole voinut saada. Samaan aikaan moni joutuu tekemään töitä, jotka eivät vastaa heidän koulutustaan.

Pelkät tutkintotodistukset ole yksilön osaamiselle ja kyvyille riittävä mittari.

Haasteessa osaamisen ja kykyjen hyödyntäminen on ymmärretty mahdollisuutena käyttää osaamistaan johonkin niin yksilöille kuin yhteisöillekin hyödylliseen toimintaan. Osaamisen tunnistamisen lisäksi ratkaisujen tulee siis kyetä luomaan mahdollisuuksia käyttää osaamistaan hyödyksi sellaisissa yhteisöissä, joilla on yksilölle merkitystä, esimerkiksi naapuri- tai työyhteisössä. Toisin sanoen ratkaisujen tulee tukea toimijuutta. Haastekilpailussa haettavat ratkaisut eivät näin ollen rajoitu pelkästään palkkatyöhön.

Ihmiset ja tieto liikkuvat entistä enemmän maasta toiseen. Suomessa asuva ulkomaalaisväestö on lähes kaksinkertaistunut 2000-luvulla ja arvioiden mukaan vuoteen 2030 mennessä Suomessa asuu jo 500 000 ulkomaan kansalaista. Myös suomalaiset opiskelevat ja työskentelevät ulkomailla yhä enemmän. Samaan aikaan Suomen väestörakenne muuttuu: Suomessa on 25 000 työikäistä vähemmän joka vuosi. Tämä luo painetta tuoda osaamista myös maan rajojen ulkopuolelta ja tunnistaa sekä hyödyntää

täällä jo olevien osaamista paremmin.

Digitalisaatio voi mahdollistaa ratkaisuja näihin haasteisiin. Osaamistaan voi taustastaan huolimatta kehittää monenlaisilla verkkokursseilla, alustoilla ja applikaatioilla. Näiden ongelma on kuitenkin se, ettei niiden kautta tapahtuvaa oppimista vielä juuri tunnusteta virallisesti jolloin oman osaamisen todentaminen on vaikeaa.

Välitöntä hoivaa

Suomalaisten sosiaali- ja hyvinvointipalveluiden keskeinen ongelma on, että palveluita on vaikea saada. Fyysinen palveluissa asioiminen ei välillä onnistu, vaikka tarve olisi suuri. Lisäksi usein palveluita on vaikea saada silloin, kun niistä olisi eniten hyötyä: ennen kuin ongelmat kehittyvät ylitsepääsemättömiksi (THL 2016). Suomen hyvinvointipalvelujen suurin haaste tulevaisuudessa onkin digitalisaation hyödyntäminen uusien toimintamallien kehittämisessä – oikeiden palvelujen tarjoamisessa välittömästi niitä tarvitseville.

Digitalisaation eteneminen ja tietotekniikan kehittyminen luovat monelle perinteiselle alalle suuria mahdollisuuksia. Kun tietokoneet lakkaavat olemasta tietokoneita ja muuttuvat kännyköiksi ja älykkäiksi sensoreiksi, ja kun meillä jokaisella on taskussamme laite, jota vielä muutama vuosikymmen sitten olisi kutsuttu supertietokoneeksi, voimme tarkastella monia yhteiskunnan järjestämisen tapoja uudestaan. Mikä ennen vaati ison joukon fyysisiä toimistoja, voidaan antaa ohjelman tai sovelluksen hoidettavaksi. Tätä kehitystä kuvaa sanonta "tietokoneohjelmat syövät koko maailman". (Andreessen 2011; katso myös Linturi 2015; Kiiski Kataja 2016)

Digitalisoinnilla ja parempien toimintamallien kehittämisellä suomalaisten hyvinvointipalveluista voitaisiin tehdä merkittävästi saavutettavampia, tasa-arvoisempia ja laadukkaampia (Deloitte 2015, Sitra 2013, THL 2013). Yhteisöjen voimaa ja teknologiaa hyödyntämällä toisen ihmisen fyysinen tapaaminen helpottuu, kuten myös itsen hoitaminen ja omatoiminen avun etsiminen. Teknologiaan ja vertaistukeen nojaavat ratkaisut voivat olla saatavissa 24/7 ja joka puolella Suomea.

Hyvinvointipalveluja tullaan jatkossa käyttämään entistä yksilöllisemmin.

Hyvinvointipalvelut ovat digitalisoitumassa kovaa vauhtia pitkän hiljaiselon jälkeen. Sähköisillä palveluilla ja uusilla työn järjestämisen tavoilla voidaan radikaalisti nopeuttaa hoitoon pääsyä, tarjota parempaa hoitoa ja ohjata tehokkaammin oikean ammattilaisen puheille (Sitra 2013; Erhola et al. 2013).

Valitettavan usein, kun puhutaan sosiaali- ja terveystieteiden palveluista tai hyvinvointipalveluista, huomio keskittyy lähinnä terveydenhuollon ja lääkäreiden palveluihin – joiden siirtämiseksi kohti digitaalisesti tuettua omahoitoa ja digitaalisten kanavien käyttöä on käynnissä useita hankkeita (Tiihonen 2016, minunterveyteni.fi, ODA 2016).

Sosiaali- ja muiden hyvinvointipalvelujen uudelleenjärjestämisessä digitalisaation mahdollisuuksia hyödyntämällä piilee valtaisia mahdollisuuksia, vaikka ne usein jäävätkin sote-puheessa terveydenhuollon ratkaisujen varjoon. Sähköiset palvelut mahdollistavat niin vertaistukeen perustuvat mallit vaikkapa yksinäisyyden ja addiktioiden hoidossa, kuin välittömästi saatavilla olevat hyvinvointia tukevat palvelut halki koko sektorin. Sähköisten, välittömien sote-palveluiden paras puoli olisikin, että ne mahdollistaisivat nopeamman ihmiskontaktin sitä tarvitseville. Siinä missä aikaisemmin esimerkiksi

vertaistukiyhteisön perustaminen on vaatinut hidasta kontaktien etsimistä, ja ollut usein saatavilla lähinnä suuremmissa kaupungeissa, voidaan vertaistuen tekniset esteet nykyään poistaa hyvin suunnitellulla ohjelmistolla. Luottamuksellisen ilmapiirin rakentaminen vaatii toki edelleen aikaa.

Suomessa ja maailmalla on kehitetty ratkaisuja, joilla hoivan tarvitsijoita voitaisiin palvella välittömästi hoitotarpeen tai huolen syntyessä. Nämä perustuvat osin videopuheluihin, osin parempiin omahoito-ohjeisiin ja osin työn uuteen organisointiin (WHO). Kuitenkin skaalattavia ja todistetusti toimivia toimintamalleja hyvinvointipuolella on vielä vähemmän. Lisäksi esimerkiksi geenitieto sekä hyvinvointipalvelujen yhdistäminen esimerkiksi liikunta- tai vakuutuspalvelujen liiketoimintamalleihin tarjoavat paljon uusia mahdollisuuksia.

Teknologian kaiken muuttava vaikutus on yksi koko maailmaa muovaavista megatrendeistä (Kiiski Kataja 2016). Hyvinvointipalveluissa tämä tulee tarkoittamaan muutakin kuin vain sitä, että niitä saa kännykällä silloin kuin niitä itse tarvitsee. Hyvinvointipalveluja tullaan jatkossa käyttämään entistä yksilöllisemmin: sekä aikaisemmin kuin aikaisemmin, että erot eri ihmisten välillä tulevat helposti kasvamaan (Mikkonen 2015, Demos Helsinki 2015). Niinpä tasa-arvokysymykset sekä liiketoimintallit, joilla digitaalisia palveluita pystytään tarjoamaan myös muille kuin hyvin koulutetulle eliitille, nousevat keskeiseen asemaan. Esimerkiksi Suomen ikääntyminen sekä vanhemman väestön heikompi tietotekninen osaaminen aiheuttavat omia haasteitaan – mutta tarjoavat myös paikkoja hienoille onnistumisille.

Hyvinvointipalvelut on perinteisesti järjestetty Suomessa varsin keskusvetoisesti, isoilla kunta- ja valtiotason järjestelmillä. Alan järjestämistavat elävät juuri tällä hetkellä suuressa muutoksessa, jotka saattavat jatkossa mahdollistaa entistä paremmin pienten ja keskisuurten palveluntarjoajien toiminnan. Näiden tulevien muutoksien takia koko ala saattaisi hyötyä merkittävästi ekosysteemiä rakentavasta haastekilpailusta ja sen toimijoiden tuomisesta saman pöydän ääreen. Toisaalta myös kansainvälinen laajeneminen on mahdollista: hyvinvointipalveluja tarvitaan kaikkialla.

Hyvinvointipalvelujen digitalisoiminen sisältää useita haasteita. Toisaalta kyse on hyvän käyttökokemuksen tarjoavista sovelluksista ja digitaalisista palveluista, toisaalta toimintatapojen ja palveluketjujen muuttamisesta siten, että digitalisaation mahdollisuuksista voidaan ottaa kaikki irti. Lisäksi liiketoiminta- ja palvelunrahoitusmallit ovat suuressa myllerryksessä, ja tasa-arvokysymykset aina mukana hyvinvointipalveluja mietittäessä.

Mahdollisuudet ovat kuitenkin äärimmäisen suuret. Kun saamme kehitettyä hyvinvointipalveluille yhteisöjen voimaa ja teknologiaa hyödyntäviä ratkaisuja, siirrymme kohti maailmaan, jossa meistä jokainen voi voida paremmin ja saada tukea juuri oikeaa tukea elämäänsä – juuri silloin kuin sitä tarvitsee.

Haaste 3)

Luo skaalautuva ratkaisu, jonka avulla ihminen saa tukea hyvinvointiinsa juuri silloin kuin sitä tarvitsee. Ratkaisun tulee hyödyntää teknologiaa tai yhteisöjen voimaa.

Skaalautuvalla ratkaisulla ja teknologialla tarkoitetaan sellaisia palveluita tai muita ratkaisuja, jotka eivät nojaa pelkästään paikallisiin malleihin ja rakenteisiin tai kasvokkain kohtaamiseen, vaan joita voidaan laajentaa maantieteellisesti koko Suomeen ja potentiaalisesti myös muualle. Teknologioista olennaisia ovat luonnollisesti esimerkiksi internet, kännykät, asioiden internet, sensorijärjestelmät ja etädiagnostiikan palvelut, mutta myös esimerkiksi näiden avulla toteutetut verkostomaiset organisaatiotavat. Olennaisempaa kuin käytetyn teknologian uutuus tai edistyneisyys on käyttäjälle tuottava palvelukokemus.

Haasteen tarkoituksena on hyödyntää tietotekniikan mahdollisuuksia hyvinvointipalvelujen saatavuuden parantamiseen.

Hyvinvoinnin tuki. Tässä haasteessa hyvinvointi ymmärretään laajasti: haasteessa haetaan uudenlaisia ratkaisumalleja laajasti niin sosiaali-, terveys- kuin yleisempiin hyvinvointipalveluihin. Hyviä esimerkkejä ovat ikääntymisen ongelmat, yksinäisyys, genomitiedon hyödyntäminen hyvinvointipalveluissa ja sosiaalityön ensikontaktin järjestäminen. Laajasti ymmärrettyä hyvinvointia tukevat ratkaisut voi-

vat olla niin itsehoitoa tukevia, vertaistukea tarjoavia, "täydentäviä" sosiaali- ja terveyspalveluja, kuin tapoja järjestää varsinaiset lakisäänteiset palvelut näillä alueilla. Käyttäjän näkökulmasta nämä palvelut voivat esimerkiksi tarjoavat apua ongelmatilanteissa sekä tukea joko itsehoitoa tai vertaistuen piiriin hakeutumista.

Välittömyys on yksi tämän haasteen keskeisiä teemoja. Tämän haasteen tarkoituksena on hyödyntää tietotekniikan mahdollisuuksia hyvinvointipalvelujen saatavuuden parantamiseen. Tässä haasteessa välittömyys tarkoittaa, että ensimmäinen käyttäjälle hyödyllinen kontakti pitäisi olla mahdollista solmia joko välittömästi, tai joka tapauksessa hyvin nopeasti, avuntarpeen tai huolen synnyttyä. Toisaalta, välittömyys voi tarkoittaa myös esimerkiksi etädiagnostiikan käyttämistä tavalla, joka poistaa laboratoriotulosten odottelun.

Yhteisö. Vaikka haaste liittyy keskeisesti teknologian hyödyntämiseen, ei tämä tarkoita toisten ihmisten merkityksen vähättelemistä. Haasteessa yhteisöjen voima mainitaan ennen kaikkea inspiraation lähteenä: yksi nykyisen teknologian suurista mahdollisuuksista on, että sen avulla voidaan rakentaa tiiviitä yhteisöjä maantieteellisestä sijainnista riippumatta, jotka toimivat kaikkiin vuorokauden aikoihin.

Työtä varmasti, vaikka paloina

Työ muuttuu. Merkittävimmät työtä muokkaavat kehityskulut ovat globalisaatio, digitalisaatio ja niiden synnyttämä epävarmuus.

Globalisaatio ja digitalisaatio tekevät työelämästä entistä vaikeammin ennakoitavaa: Globalisaatio on tehnyt työstä kansainvälistä ja liikkuvaa, ja globaalissa kilpailussa mukana olevat yritykset ovat siirtäneet työtä kustannussyistä sinne, missä se on halvinta. Jossain kaukana tehty päätös esimerkiksi tehtaan lakkauttamisesta voi yhdessä yössä tehdä merkittävästä osasta pienen suomalaiskylän työkäisistä työttömiä. Digitalisaatio taas muuttaa toimenkuvia, kadottaa joitakin ammatteja ja synnyttää uusia. Ennen kaikkea digitalisaation myötä töiden hajauttaminen ja ulkoistaminen on entistä helpompaa.

Yritykset siirtyvät yhä enemmän täsmätyöllistämiseen, jossa palkkaa maksetaan työsuhteen sijaan vain tehdystä työstä ja yksittäisistä työtehtävistä. (Kasvio 2016)

Globalisaation ja digitalisaation synnyttämät muutokset saavat aikaan sen, että ihmisten kokemana epävarmuus työstä ja toimeentulosta, eli niin sanottu työelämän prekarisaatio, lisääntyy ja se koskee kaikkia aloja. Tutkimuksen mukaan viidennes työssä olevista kokee irtisanomisen uhkaa ja neljännes pelkää tulevansa lomautetuksi (SVT Työolotutkimus 2013).

Prekarisaatio on tyypillisesti koskettanut eniten nuoria ja matalasti koulutettuja (Ojala & Pyöriä 2012), mutta asiantuntijoiden mukaan kasvava epävarmuus tulee koskemaan lähes kaikkia koulutustasosta ja iästä huolimatta. Tulevaisuudessa vakituiset, täysiaikaiset työsuhteet vähenevät ja ihmisten työ ja toimeentulo tulevat monista eri lähteistä (Kasvio 2016, Lindholm 2016).

Valtaosa suomalaisista työskentelee entiseen tapaan perinteisissä työsuhteissa, sillä 65 prosenttia suomalaisista työllisistä on yhä jatkuvassa kokoaikaisessa palkkatyössä ja esimerkiksi määräaikaisten työntekijöiden osuus työtä tekevästä on jopa hieman laskenut vuodesta 1997 (Suomen virallinen tilasto SVT 2014).

Samaan aikaan monet merkit kuitenkin viittaavat siihen, että työ muuttuu entistä pirstaleisemmaksi ja epävarmemmaksi. Kokoaikaisten ja vakituisten "normaalityösuhteiden" ulkopuolella työskentelee Suomessa jo useampi kuin joka kolmas työllinen (Hasu & Alasoini 2016). Jatkuvaa osa-aikatyötä tekevien määrä on kaksinkertaistunut 1990-luvun lopusta ja kaikista uusista, vuosina 1998–2007 alkaneista työsuhteista alle vuoden kestäneiden työsuhteiden osuus nousi 40 prosentista 60 prosenttiin (Jokinen & Venäläinen 2016, Soininen 2015). Yhteensä osa- tai määräaikaisissa työsuhteissa työskentelee noin 600 000 ihmistä (Hasu & Alasoini 2016). Itsensä työllistäjiä Suomessa on 160 000 joista suurin osa on yksinyrittäjiä. Itsensä työllistäjiksi lasketaan myös ammatinharjoittajat, freelancerit ja apurahansaajat. Lisäksi vuokratyöpalveluiden kautta toimeentulonsa saa jo yli puolet työllisistä (Husu & Alasoini 2016). Samanaikaisesti korkeasti koulutettujen työttömyys nousi vuosina 2012–2014 kolmanneksella, mikä kertoo siitä, että työelämän epävarmuus koskettaa nykyään yhä enemmän sellaisia ryhmiä, jotka aikaisemmin olivat paremmin suojattuja työttömyydeltä (Suomen virallinen tilasto SVT 2013).

Työn pirstaloitumisesta kertoo myös se, että palvelualojen ammattiliittojen euroop-
palaisen kattojärjestön teettämän tutkimuksen mukaan esimerkiksi 12 prosenttia ruot-
salaisista työikäisistä on tehnyt töitä internetin digitaalisten palvelualustojen kautta niin
sanotun keikkatalouden pirissä palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastossa (Huws & Joyce
2016). Keikkaluontoista työtä on kasvattanut alustatalous, joka mahdollistaa vertaisten
välisten markkinoiden syntymisen digitaalisille alustoille. Alustatalous synnyttää erilaisia
työn markkinapaikkoja, jotka yhdistävät joustavasti työkeikat ja työtä kaipaavat tekijät.
Digitalisaation myötä työtehtävät voidaan myös pilkkoa hyvin pieniin osiin ja joukkois-
taa eri ihmisille tehtäväksi, jolloin puhutaan mikrotyöstä.

Uudet, perinteisen palkkatyön ulkopuoliset työn muodot ovat vielä varsin huonosti
tilastoituja, mutta tulevan kehityksen suunnasta voi kertoa jotain se, että Yhdysvalloissa
alustatalouden palveluita käyttää vuosittain jo arviolta yli 22 miljoonaa ihmistä vajaalla
60 miljardilla dollarilla (Colby & Bell 2016). ”Uberisaatio” etenee jatkuvasti uusille aloille
siivouksesta ja koiran ulkoilutuksesta korkeakoulutusta edellyttävään työhön.

Alustataloudessa on tällä hetkellä haasteena se, etteivät työntekijöiden suojelemiseksi säädetyt lait ulotu valtaosaan keikkatyöläisistä ja riskit on ulkoistettu työntekijälle.

Monille freelancer-työ tai itsensä työl-
listäminen ovat oma, omaan elämäntilan-
teeseen sopiva valinta. Alustatalouden eri
muodot, kuten Uber tai suomalainen ruo-
ankuljetuspalvelu Wolt, ovat tuoneet
monille aikaisemmin vaikeasti työllisty-
neille työtä ja toimeentuloa. Kuitenkin esi-
merkiksi alustataloudessa on tällä hetkellä
haasteena se, etteivät työntekijöiden suo-
jelemiseksi säädetyt lait ulotu valtaosaan
keikkatyöläisistä ja riskit on ulkoistettu
työntekijälle, sillä työntekijät eivät yleensä

ole työsuhteessa työnantajaansa. Potentiaalisen ratkaisuna ongelmaan on pidetty
osuuskuntapohjaisia alustoja, joilla työntekijät yhdessä omistavat alustan ja saavat siten
paremmin vaikuttaa omiin työehtoihinsa (Lehtiniemi 2016).

Kun työ ja toimeentulo tulevat yhden vakituisen työpaikan sijaan useista eri läh-
teistä, työtilanne on jatkuvasti epävarma eikä oman talouden pitkäjänteinen suunnit-
telu, kuten esimerkiksi asuntolainan ottaminen, ole mahdollista. Oman osaamisen kehit-
täminen on vaikeampaa silpputyössä kuin vakaasti etenevällä työuralla ja myös oman
osaamisen tunnistaminen ja markkinoiminen voi tuntua hankalalta. Varmuus työstä ja
toimeentulosta on yksi tärkeimmistä yksilön tarpeista (Antila 2016). Paitsi että työ tuo
ihmiselle toimeentulon, se on myös keskeinen merkityksen lähde elämässä, tärkeä osa
yksilön identiteettiä sekä keskeinen tapa kuulua yhteiskuntaan (Kiiski Kataja 2016).
Miten toimeentulo ja merkityksellinen tekeminen taataan ihmisille tulevaisuudessa, kun
työ on entistä epävarmempaa, epäsäännöllisempää ja pirstaleisempaa?

Emme voi muuttaa globalisaation suuntaa tai pysäyttää digitalisaatiota, mutta
voimme vähentää monista eri lähteistä työnsä ja toimeentulonsa saavien ihmisten koke-
maa epävarmuutta ja irrallisuutta kehittämällä ratkaisuja, joiden avulla ihmiset pääsevät
joustavasti tekemään työtä vaikka pätkissä, mutta siten, että heidän toimeentulonsa on

turvattu. Ratkaisun mahdollistama työ ei voi olla mitä tahansa, vaan sen pitää vastata yksilön osaamista ja myös kehittää sitä.

Työ on ihmisen elämän keskeinen perustarve ja työn muuttuminen epävarmemmaksi koskee jokaista suomalaista. Nyt tarvitaan ratkaisuja, jotka takaavat kaikille työtä ja toimeentulon. Vaikka paloina, mutta varmasti.

Haaste 4)

Kehitä ratkaisu, joka mahdollistaa oman toimeentulon pitkäjänteisen suunnittelun ja joustavan työnteon ihmisille, joiden työ ja toimeentulot tulevat useista eri lähteistä. Ratkaisun tulee hyödyntää ja kehittää yksilön osaamista.

Oman toimeentulon pitkäjänteinen suunnittelu. Jos yksilö työskentelee muussa kuin säännöllisessä työsuhteessa, hänen tulonsa voivat vaihdella kuukaudesta toiseen merkittävästikin. Jatkuva epävarmuus tulevasta toimeentulosta hankaloittaa oman elämän suunnittelua ja on psyykkisesti kuormittavaa. Haastekilpailussa haettavan ratkaisun

tulee siis vähentää omasta toimeentulosta koettua epävarmuutta esimerkiksi mahdollistamalla tulevien töiden ennakointi tai tarjoamalla taloudellisen puskurin sellaisten jaksosten varalle, jolloin töitä ei ole riittävästi tarjolla.

Haettavan ratkaisun tulee vähentää omasta toimeentulosta koettua epävarmuutta.

Joustava työnteko. Monet merkit viittaavat siihen, että tulevaisuudessa työ muuttuu

entistä epävarmemmaksi ja pirstaleisemmaksi. Työtä ei tehdä entiseen tapaan vakituisissa, täysiaikaisissa työsuhteissa vaan yhä useampi työskentelee osa- tai määräaikaisessa työsuhteessa, vuokratyöfirman kautta, freelancerina ja itsensä työllistäjänä useammalle eri työnantajalle tai keikkatyöläisenä alustatalouden eri palveluiden kautta. Tulevaisuudessa työ ja toimeentulo tulevat siis ihmisille useista eri lähteistä.

Haastekilpailussa haetaan esimerkiksi ratkaisuja, jotka turvaavat yksilölle riittävästi töitä, vaikka työtä tehtäisiinkin pätkissä. Ratkaisut voivat olla esimerkiksi erilaisia alustoja tai palveluita, joiden avulla työ ja tekijät löytävät entistä helpommin toisensa tai uudenlaisia työntekijöiden yhteisöjä.

Osaamisen hyödyntäminen ja kehittäminen. Ratkaisun tulee tavalla tai toisella hyödyntää ja kehittää yksilön osaamista. Esimerkiksi alustatalouden eri muodot ovat tähän mennessä tarjonneet pääsääntöisesti matalaa koulutusta edellyttävää työtä, kuten auton ja ruuan kuljettamista tai siivousta. Korkeasti koulutettujen työttömyys on jo nyt noussut voimakkaasti ja työn muuttuminen epä säännöllisemmäksi tulee koskemaan kaikkia, jolloin haastekilpailussa haettavan ratkaisun tulee tukea myös koulutettujen henkilöiden osaamisen hyödyntämistä.

Lyhyistä pätkistä koostuvassa ja jatkuvasti muuttuvassa työssä oman osaamisen pitkäjänteinen kehittäminen voi tuntua hankalalta, joten haastekilpailussa haettavan ratkaisun tulee myös tukea henkilön osaamisen kehittymistä.

Tausta-aineisto

Haaste 1: Jokaisesta energian tuottaja

Die Deutsche Welle 2011. Deutsche Energiewende Von Unten. [<http://www.dw.com/de/deutsche-energiewende-von-unten/a-15613444>]

Die Deutsche Welle 2014. Norddeutschland als Energiewende-Vorbild. [<http://www.dw.com/de/norddeutschland-als-energiewende-vorbild/a-17135778>]

Energiatoteollisuus 2010. Haasteista mahdollisuuksia – sähkön ja kaukolämmön hiilineutraali visio vuodelle 2050. Energiatoteollisuus. [http://energia.fi/sites/default/files/haasteista_mahdollisuuksia__ja__hiilineutraali_visio_vuodelle_2050_20091112.pdf]

Energiatoteollisuus 2013. Sähkön mikrotuotanto, sen edistäminen ja integrointi markkinoille -taustapaperi. [http://energia.fi/sites/default/files/images/mikrotuotanto_-_taustapaperi_20131217.pdf] (Haettu 20.5.2016)

Federal Ministry of Economic Affairs (FMEF) 2015. FACTSHEET: RENEWABLES FROM GERMANY. <http://www.energiewende2015.com/wp-content/uploads/2015/03/Factsheet-Renewables-from-Germany.pdf>

Halme M., Hukkinen J., Korppi-Tommola J., Linnanen, L., Liski, M., Lovio, R., Lund, P., Luukkanen, J., Nokso-Koivisto, O., Partanen, J. & Wilenius, M. 2014. Kasvua ja työllisyyttä uudella energiapolitiikalla. [<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43024/kasvua%20ja%20ty%C3%B6llisyytt%C3%A4%20uudella%20energiapolitiikalla.pdf?sequence=1>]

Helsingin Sanomat, 9.4.2016 Polttoainekauppiiaan tavoite on tehdä bensiini tarpeettomaksi, Talous.

Helsingin Sanomat, 20.9.2015 Professori Lund: Energiatoteollisuus toisi säästöjä ja kannustaisi innovaatioihin, Talous.

Kiiski Kataja, E. 2016. Megatrendit 2016 – Tulevaisuus tehdään nyt. Sitran julkaisuja. https://www.sitra.fi/julkaisut/Muut/Megatrendit_2016.pdf

Käpylehto, J. 2016. Auringosta sähköt kotiin, kerrostaloon ja yritykseen. Into kustannus.

Lumijärvi, A. 2016. Energiäkäännö yhdistää kaksi megatrendiä. (Blogikirjoitus Sitran blogissa) <http://www.sitra.fi/blogi/lahienergia/energiakaanne-yhdistaa-kaksi-megatrendia> [Haettu 30.1.2016]

Sarvaranta, A. 2010. Älykkäät sähköverkot ja niiden kehitys Euroopan unionissa ja Suomessa. Aalto-yliopisto, sähkötekniikan laitos. http://energia.fi/sites/default/files/alykkaat_sahkoverkot_2010_diplomityo_anni_sarvaranta.pdf

Taloussanomien 16.2.2014. Kova ehdotus: Suomi energiaomavaraiseksi vuoteen 2050 mennessä, Energia.

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) 2014. Pienmuotoisen energiatuotannon edistämisyöryhmän loppuraportti. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 55/2014. https://www.tem.fi/files/42675/Pienmuotoisen_energiatuotannon_edistamisyoryhman_loppuraportti.pdf

Viljainen, S., Tahvanainen, K., Honkapuro, S. & Partanen, J. 2011. Energia ja omistajuus. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Teknillinen tiedekunta. LUT Energia Tutkimusraportti 15. [<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/69776/isbn%209789522651020.pdf>]

VTT 2012. Vähähiilinen Suomi on suuri haaste mutta saavutettavissa. [<http://www.vtt.fi/medialle/uutiset/vtt-v%C3%A4h%C3%A4hiilinen-suomi-on-suuri-haaste-mutta-saavutettavissa>] (Haettu 20.5.2016)

Haaste 2: Kaikkien osaaminen käyttöön

CIMO 2015. Kansainvälistyminen on kansallinen etu, vuosijulkaisu 2015.

http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowww-structure/56260_CIMOn_vuosijulkaisu_2015.pdf

Felt, T., TEM 2016. Haastattelu 17.6.2016.

Heikkinen, J., SPR 2016. Haastattelu 17.6.2016.

Kiiski Kataja, E. 2016. Megatrendit 2016 – Tulevaisuus tehdään nyt, Sitran julkaisuja.

https://www.sitra.fi/julkaisut/Muut/Megatrendit_2016.pdf

Myrskylä, P. & Pyykkönen, T. 2015. Tulevaisuuden tekijät – Suomi ei pärjää ilman maahanmuuttoa. Eva-analyysi.

<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2015/01/Tulevaisuuden-tekij%C3%A4t.pdf>

Nurmi, C., Startup Refugees 2016. Haastattelu 20.06.2016.

Demos Helsinki 2013. Piilotettu osaaminen.

<http://www.demoshelsinki.fi/wp-content/uploads/2013/04/Piilotettu-osaaminen-raportti1.pdf>

Uusi koulutus -foorumi, 2015. Maa, jossa kaikki rakastavat osaamista. Sitran julkaisuja.

https://www.sitra.fi/julkaisut/Muut/Maa_jossa_kaikki_rakastavat_oppimista.pdf

Suomen akatemia, Strateginen tutkimus 2015.

<http://www.aka.fi/globalassets/33stn/osaaminen-ja-muuttuva-tyoelama.pdf>

TEM 2014. Maahanmuuttajien työllistyminen.

<http://tem.fi/documents/1410877/2859687/Maahanmuuttajien+ty%C3%B6llistyminen+10022014.pdf>

Tilastokeskus 2015. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014.

http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf

Sisäministeriö 2016. Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä (viitattu 1.9.2016).

<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>

Haaste 3: Välitöntä hoivaa

Andreessen, M. 2011. Why software is eating the world. Wall Street Journal, 20.8.2011.

<http://www.wsj.com/articles/SB10001424053111903480904576512250915629460>

Deloitte Access Economics 2015. Digital government transformation.

Demos Helsinki 2015. Terveys 2050. Neljä skenaariota ihmislähtöisestä terveydestä ja valinnanvapaudesta.

Erhola, M., Jonsson, P. M., Pekurinen, M. & Teperi, J. 2013. Jonottamatta hoitoon! THL:n aloite perusterveydenhuollon vahvistamiseksi. THL.

Esuomi.fi 2016. Kansallinen palveluarkkitehtuuri -hanke. Verkkosivusto, www.esuomi.fi

Kiiski Kataja, E. 2016. Megatrendit 2016 - Tulevaisuus tehdään nyt. Sitran julkaisu.

https://www.sitra.fi/julkaisut/Muut/Megatrendit_2016.pdf

Linturi, R 2015. Technology as an enabler of sustainable well-being in the modern society. Sitra Studies.

Minunterveyteni.fi 2016. Hämeenlinnan Minun terveyteni -sivusto ja palvelu. www.minunterveyteni.fi

Mikkonen, J. 2015. Terveiden tasa-arvon tulevaisuus. Demos Helsinki Briefing.

ODA-palvelut 2016: Omahaito ja digitaaliset arvopalvelut. www.kunnat.net/ODA

Sitra 2013. Virtuaalikeskus – tulevaisuuden toimintamalli.

<http://www.slideshare.net/SitraHyvinvointi/virtuaalikeskus-tulevaisuuden-toimintamalli>

THL 2016. Hoitoon pääsy perusterveydenhoidossa keväällä 2016.

THL 2015. Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja.

Tiihonen, T. Sitra, 2016. Haastattelu 2.6.2016

WHO (2013) mHealth: New Horizons for Health Through Mobile Technologies. WHO Global Observatory for eHealth Series - Volume 3.

<http://www.demoshelsinki.fi/wp-content/uploads/2015/01/Terveiden-tasa-arvon-tulevaisuus.pdf>

Haaste 4: Työtä varmasti, vaikka paloina

Antila, J., SAK 2016 Haastattelu 2.6.2016.

Colby & Bell 2016. The On-Demand Economy Is Growing, and Not Just for the Young and Wealthy. Harvard Business Review. 14.4.2016 <https://hbr.org/2016/04/the-on-demand-economy-is-growing-and-not-just-for-the-young-and-wealthy>

Hasu, M. & Alasoini, T. 2016. Alustatalous murtaa perinteiset työsuhteet. Kauppalehti. 29.8.2016 <http://www.kauppalehti.fi/uutiset/alustatalous-murtaa-perinteiset-tyosuhteet/6XiM6iGt>

Huws, U. & Simon J. 2016. "Size of Sweden's 'Gig Economy' revealed for the first time". Foundation for European Progressive Studies & UNI Europa. <http://www.uni-europa.org/wp-content/uploads/2016/03/crowd-working-survey-swedenpdf.pdf>

Jokinen, E. & Venäläinen, S. 2016. Prekarisaatio elettävämmäksi, Sosiologia-blogi. 13.5.2016 (vierailtu 5.7.2016) <http://www.sosiologia.fi/blog/2016/prekarisaatio-elettavammaksi/>

Kasvio, A. 2016. Haastattelu 19.5.2016.

Kiiski Kataja, E. 2016. Megatrendit 2016 – Tulevaisuus tehdään nyt. Sitran julkaisuja. https://www.sitra.fi/julkaisut/Muut/Megatrendit_2016.pdf

Lindholm, T., Sitra 2016. Haastattelu 17.5.2016.

Lehtiniemi, T. 2016. Vaihtoehtoja alustatalouteen, Rajapinta-blogi. 16.5.2016. <https://rajapinta.co/author/lehtini/>

Pyöriä, P & Ojala, S. 2012. Työn prekarisaatio ja kasvava epävarmuus. Hallinnon tutkimus. 31:3, 171-188.

Soininen, T. 2015. Changing expectations and realities of employment stability: longitudinal analysis of tenures in Finland. Joensuu: University of Eastern Finland. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1743-0/urn_isbn_978-952-61-1743-0.pdf

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkojulkaisu].

ISSN=1798-5528. työttömien taustat 2013. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 5.7.2016].

http://www.stat.fi/til/tyokay/2013/03/tyokay_2013_03_2014-12-16_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu].

ISSN=1798-7830. työllisyys ja työttömyys 2014, 2 Työllisyys ja työttömyys vuonna 2014. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 5.7.2016].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tyti/2014/13/tyti_2014_13_2015-04-28_kat_002_fi.html

SITRA

sitra.fi • Puhelin 0294 619 991 • @SitraFund